

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2002-02-20

Närvarande: f.d. hovrättspresidenten Bo Broomé, justitierådet Nina Pripp, regeringsrådet Göran Schäder.

Enligt en lagrådsremiss den 7 februari 2002 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Annika Malm.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Inledande synpunkter

Syftet med lagrådsremissen är att i Sverige genomföra ett EG-direktiv angående mönsterskydd, mönsterdirektivet. Förslaget innebär ganska omfattande ändringar i mönsterskyddslagen. Ändringarna följer oftast nära texten i direktivet. I de fall avvikelser har gjorts – delvis betingade av en strävan att bevara den nordiska rättslikheten på lagstiftningsområdet – synes de vara välmotiverade och ligga inom ramen för en lojal tolkning av direktivet; därvid har i vissa fall hänsyn tagits också till andra språkversioner än den svenska.

Den nu gällande mönsterlagen är från år 1970. Mönsterrätten har sedan dess genomgått en fortlöpande omvandling i vilken det nu

remitterade lagförslaget utgör ytterligare ett led. En allmän översyn av 1970 års lag har gjorts av Mönsterutredningen som i betänkandet SOU 2001:68 föreslår en helt ny lag på området. Avsikten är enligt vad Lagrådet inhämtat att förslaget skall beredas vidare. Lagrådet har mot denna bakgrund nu begränsat sin granskning till de frågor som hör till själva genomförandet av mönsterdirektivet och övriga frågor som har behandlats i remissen och lämnat därhän att ordval och ordalydelser m.m. i lagen inte erhållit någon enhetlig utformning.

Mönsterdirektivets olika artiklar lämnar ibland utrymme för skilda tolkningar och regeringen gör på några ställen i remissen uttalanden om hur direktivtexten enligt regeringens mening bör uppfattas (se t.ex. diskussionen i avsnitt 6.3.2 angående det i artikel 1 a använda uttrycket "produkt dels utseende"). Detta aktualiserar den i den rättsliga doktrinen på senare år ofta berörda frågan om möjligheten för lagstiftaren att i förarbetena till en lag på ett område som omfattas av EG-rätten göra uttalanden till ledning för de domstolar och andra myndigheter som skall tillämpa lagen (se bl.a. Ulf Öberg och Ulf Bernitz i Juridisk Tidskrift 2000/2001 s. 492 resp. 698).

I propositionen om Sveriges medlemskap i Europeiska unionen uttalade regeringen (prop. 1994/95:19 s. 529) att redan den omständigheten att vi genom anslutningen förbinder oss att verka för en enhetlig tolkning och tillämpning av reglerna i EG-rätten i princip omöjliggör att det i propositioner och utskottsbetänkanden i samband med införlivandet av sådana regler görs uttalanden om hur dessa regler skall tolkas. Däremot kan det enligt regeringen många gånger vara lämpligt att lagstiftaren delar med sig av sina EG-rättsliga kunskaper. Ett motivuttalande av detta slag får emellertid aldrig göra anspråk på att utgöra ett auktoritativt besked om en bestämmelses rätta tolkning utan bör snarast ses som ett på fakta och erfarenhet grundat över-

vägande om hur frågan kan komma att bli bedömd av i sista hand EG-domstolen.

Lagrådet kan inte heller se något hinder mot att det i svenska lagförarbeten görs uttalanden av sådant slag. Om en regel i ett EG-direktiv förefaller oklar och lämnar utrymme för lagstiftaren att välja mellan skilda sätt för dess genomförande i svensk rätt, framstår det tvärtom som naturligt och önskvärt att lagstiftaren har möjlighet att argumentera för varför han valt just den lösning som lagförslaget bygger på. Det får sedan ankomma på de rättstillämpande organen att värdera dessa uttalanden efter den sakliga tyngden hos de framförda argumenten mer än utifrån auktoriteten hos den som framför dem. Skulle det visa sig vara motiverat kan domstolarna alltid begära ett förhandsavgörande från EG-domstolen.

1 a §

I lagrummet finns den grundläggande bestämmelsen att formgivaren eller hans rättsinnehavare "genom registrering enligt denna lag" kan få ensamrätt till mönstret. Lagrådet vill förorda att hänvisningen till lag i stället knyts till ensamrätten och att lagrummet alltså formuleras "--- kan genom registrering få ensamrätt till mönstret enligt denna lag (mönsterrätt)".

3 §

Enligt andra stycket 2. i paragrafen skall ett mönster inte anses ha blivit allmänt tillgängligt om mönstret har blivit känt endast till följd av att det har visats för någon annan efter ett uttalat eller underförstått krav på att mönstret skall hållas hemligt. Lagrådet delar uppfattningen i remissen att - till skillnad från vad som får anses framgå av den svenska språkversionen av artikel 6.1 i mönsterdirektivet - det

inte skall krävas någon uttrycklig eller underförstådd accept från den som har tagit del av mönstret för att undantaget i punkt 2 skall bli tillämpligt. Lagrådet anser emellertid att formuleringen "förbehåll om" att mönstret skall hållas hemligt är att föredra framför remissens uttryck "krav på"; ordet förbehåll används f.ö. i den allmänna motiveringen för att beskriva vad som avses med undantaget.

4 §

I paragrafen har upptagits bestämmelser om sådana förhållanden som utgör hinder mot mönsterrätten. I första stycket regleras de fall som utgör hinder mot att registrera ett mönster och i de efterföljande styckena fall då det i övrigt föreligger hinder mot mönsterrätten. De båda blocken ger således uttryck för två skilda situationer, nämligen hinder som skall uppmärksammas ex officio redan i anslutning till registreringen av mönstret och hinder som efter invändning eller yrkande skall prövas först därefter. Det skulle mot denna bakgrund enligt Lagrådets mening ha varit lämpligare om det första stycket resp. de efterföljande styckena fick bilda skilda paragrafer. Under föredragningen har det emellertid upplysts om att man under det nordiska lagstiftningssamarbetet varit överens om att i de nationella lagarna reglera samtliga hinder i en och samma paragraf. Eftersom det i samtliga stycken är fråga om hinder mot mönsterrätten förordar Lagrådet att även paragrafens första stycke inleds med den utgångspunkten. Av 14, 20 och 31 §§ framgår när och i vilka fall som prövningen ankommer på registreringsmyndigheten eller allmän domstol.

I andra stycket har tagits upp en föreskrift om hinder mot mönsterrätten som tar sikte på följande situation. Ett visst mönster (A) strider mot ett annat mönster (B). Frågan gäller mönsterrätt för mönster A. Mönster B har inte gjorts allmänt tillgängligt före den dag som anges i 2 § andra stycket, dvs. dagen för ansökan om registrering av mön-

ster A eller prioritetdagen för detta mönster. Normalt borde mönster A då ha företräde till mönsterrätt framför mönster B. Mönster B har emellertid blivit föremål för en tidigare ansökan om registrering av mönster i Sverige eller av ett s.k. gemenskapsmönster. Detta mönster har sedermera, alltså efter ansöknings- eller prioritetdagen för mönster A, också blivit allmänt tillgängligt, antingen redan under ansökningstiden eller, såvitt gäller gemenskapsmönster i vissa fall, först efter registreringen. I detta läge skall mönster A vika för mönster B. Den föreslagna bestämmelsen har motsvarighet i 2 § andra stycket mönsterskyddslagen i gällande lydelse och i artikel 11. 1 d i mönsterdirektivet.

I den föreslagna texten talas om ett "äldre" mönster. Härmed syftas uppenbarligen på det mönster som ovan har betecknats som mönster B. Den missuppfattningen kan emellertid inte uteslutas att avseende skulle fästas vid den tidpunkt då mönstret skapades, en faktor som är utan betydelse i sammanhanget. Med hänsyn till detta och i syfte att såvitt möjligt även i övrigt göra bestämmelsen mera lättbegriplig föreslår Lagrådet att andra stycket får följande avfattning.

"Hinder mot mönsterrätten föreligger om mönstret strider mot ett annat mönster som visserligen inte var allmänt tillgängligt före den dag som anges i 2 § andra stycket men som framgår av en ansökan om registrering i Sverige eller vid Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken och formgivning) för vilken gäller en tidigare ansöknings – eller prioritetdag, förutsatt att detta mönster sedermera har gjorts allmänt tillgängligt."

Formuleringen tar sikte både på det fallet att mönstret B bekantgörs på ansökningsstadiet och på fallet att det görs tillgängligt först efter registrering; även i den senare situationen måste själva mönstret ha

framgått redan av ansökningen. Förturen för mönster B inträder redan i och med ansökan.

10 §

Som framgår av bl.a. den ändrade lydelsen av 5 § kommer mönster-rätten i anslutning till artikel 9.1 i direktivet inte att vara begränsad till vissa angivna och med dem likartade varor. I 10 § andra stycket enligt remissförslaget sägs emellertid, i nära överensstämmelse med formuleringen i gällande lydelse, att ansökan om registrering skall innehålla uppgifter om bl.a. "den produkt eller de produkter som mönstret begärs registrerat för". Intrycket kan bli att anknytningen till vissa produkter fortfarande bestämmer skyddsomfånget. Men så skall alltså inte vara fallet. Registreringen av produkter torde endast dels tjäna till att underlätta identifikationen av ett mönster hos registreringsmyndigheten, dels behövas som en grund för samregistrering enligt 11 §. Lagrådet föreslår att andra stycket första meningen, till undvikande av missförstånd, får denna lydelse: "Ansökan skall innehålla uppgifter om vem som har skapat mönstret och om den produkt eller de produkter som i första hand avses med registreringen samt bildmaterial som visar mönstret."

11 §

En jämkning motsvarande den som nyss föreslagits i 10 § bör göras även i denna paragraf.

Enligt förslaget skall samregistrering av mönster kunna ske om de produkter för vilka mönstren söks registrerade hör till samma klass enligt Locarnoöverenskommelsen av den 8 oktober 1968 om upprättande av en internationell klassificering av mönster. Detta innebär

att den nämnda överenskommelsen skall tillämpas i mål och ärenden om registrering.

Om det i en författning föreskrivs att en internationell överenskommelse skall gälla som svensk rätt, skall överenskommelsen enligt 14 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar kungöras på samma sätt som författningen. Om det är lämpligare får regeringen dock bestämma att överenskommelsen i stället skall kungöras på något annat sätt. Var kungörandet i sådana fall sker skall ges till känna i den författningssamling där författningen har kungjorts.

Vid föredragningen har upplysts att Locarnoöverenskommelsen inte tidigare inkorporerats i svensk rätt. Lagrådet vill inte påfordra att inkorporering sker genom att överenskommelsen fogas som bilaga till mönsterskyddslagen men vill påpeka att, om så inte sker, det i samband med kungörandet av den nu aktuella lagändringen måste upplysas var överenskommelsen har kungjorts.

18 a §

I bestämmelsen anges vilka begränsningar som gäller för rätten att göra invändningar. I de två första punkterna anges att endast den som anser sig vara berättigad till ett mönster resp. den som ansöker om eller innehar en rättighet som utgör hinder mot mönsterrätt får göra invändning under åberopande av dessa grunder. Av den tredje punkten följer att endast den person eller den organisation som berörs av rättigheten får resa invändning under åberopande av att det i mönstret utan tillstånd intagits bl.a. statsvapen och kommunala vapen. De som i första hand torde beröras av dessa rättigheter är myndigheter och uttrycket "person eller organisation" förefaller då mindre träffande. Lagrådet föreslår att den invändningsberättigade kretsen

på samma sätt som i de tidigare punkterna anges genom uttrycket "den som berörs".

20 §

Registreringsmyndigheten skall enligt 20 § första stycket efter invändning häva en registrering helt eller delvis, om den skett "i strid med 1-4 a §§ eller 13 § andra stycket och det fortfarande finns hinder mot mönsterrätten". Som framgår av 14 § första stycket skall emellertid registreringsmyndigheten inte vid den initiala prövningen inför registreringen beakta andra materiella hinder än dem som kan grundas på föreskrifterna i 1 § 1 och 4 § första stycket. Det blir därför enligt Lagrådets mening bättre att i 20 § tala om hinder mot mönsterrätten enligt 1-4 a §§. Såvitt gäller 13 § andra stycket rör det sig däremot knappast om ett hinder mot mönsterrätten som sådan utan om ett förbud av formell art att ändra en ansökan under förfarandets gång. Lagrådet förordar med hänvisning till det sagda att första stycket får denna lydelse:

"Registreringsmyndigheten skall efter invändning häva en registrering helt eller delvis, om hinder mot mönsterrätt har förelegat enligt 1-4 a §§ och hindret fortfarande består eller om registrering har skett i strid med 13 § andra stycket."

31 §

Paragrafen handlar om talan vid allmän domstol om hävande av en mönsterregistrering. I första stycket bör göras en ändring som motsvarar den som ovan föreslogs beträffande 20 § första stycket.

I andra stycket föreskrivs att en registrering i mål vid allmän domstol får hävas delvis endast om mönsterhavaren yrkar det eller medger

ett yrkande om det och mönstret i ändrad form behåller sin identitet och uppfyller förutsättningarna för skydd enligt mönsterskyddslagen. Det ankommer alltså på allmän domstol att göra en prövning som annars är en uppgift för, i första hand, registreringsmyndigheten. Lagrådet anser lösningen godtagbar men vill framhålla följande.

Ett mål om hävande av en mönsterregistrering är i princip ett dispositivt tvistemål. Även om parterna i målet är ense om att partiell hävning kan komma i fråga måste emellertid domstolen på eget initiativ pröva om registreringsförutsättningarna för mönstret i modifierad form är för handen. Detta innebär att målet kommer att innehålla indispositiva inslag. Bl.a. kan rätten ha att beakta omständigheter som ingen av parterna har åberopat, s.k. officialfakta. Om rätten finner det aktuellt att göra en officialprövning bör den uppmärksamma parterna på förhållandet och lämna dem tillfälle att framföra sina synpunkter. (Här kan hänvisas till Fitger, Rättegångsbalken, 4:e avd. 1:5, Westberg, Domstols officialprövning, s. 465 f. och NJA 1997 s. 825.) – I avsnitt 11.3.2 i den allmänna motiveringen uttalas att, för det fall mönsterhavaren inte lämnar sitt samtycke till en hävning delvis av mönstret, registreringen i stället får hävas i sin helhet. Omvänt kan det tänkas att mönsterhavaren som svarande ensam yrkar att mönstret skall stå kvar i ändrad form. I ett sådant fall torde käranden vara oförhindrad att hålla fast vid sitt yrkande om hävning av mönstret i dess helhet och avböja en mellanlösning med partiell hävning; kan han inte få bifall till detta sitt yrkande, blir resultatet utan vidare att mönstret står kvar ograverat.

31 a §

Om Lagrådets förslag beträffande 18 a § godtas, bör motsvarande ändring göras av förevarande paragraf.

43 §

Till uppräknningen i paragrafen bör läggas även talan om ogiltigförklaring av en mönsterrätt (se 31 b §).